

Utbildningsdepartementet

Förslag om ändrade regler för tillträde till högskoleutbildning med anledning av den reformerade gymnasieskolan och gymnasiala vuxenutbildningen

Sammanfattning

Bakgrund

Genom riksdagens beslut med anledning av propositionen Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan reformeras svensk gymnasial utbildning (prop. 2008/09:199, bet. 2009/10:UbU3, rskr. 2009/10:8). Mot den bakgrunden har det utarbetats en promemoria inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). Promemorian innehåller förslag till ändringar i högskoleförordningen.

Förslag

Sökande med examen från den reformerade gymnasieskolan bör konkurrera i samma urvalsgrupper som sökande med slutbetyg från den nuvarande gymnasieskolan vid urval på grundval av betyg. Gymnasiearbetet bör därför till skillnad från det nuvarande projektarbetet inte räknas med i meritvärderingen vid urval.

Sökande med examen från yrkesprogram i den reformerade gymnasieskolan som med stöd av skollagen har uppnått grundläggande behörighet i kommunal vuxenutbildning bör konkurrera i grupp I vid urval.

I fråga om meritpoäng bör sökande med gymnasieexamen kunna tillgodoräknas meritpoäng för kurser i engelska, moderna språk och matematik men inte för områdeskurser.

Kursen Engelska 7, liksom dess nuvarande motsvarighet Engelska C, bör ge en (1,0) meritpoäng medan kursen Engelska B, som ingår i kraven för grundläggande behörighet, inte längre bör ge meritpoäng.

När det gäller meritpoäng för kurser i ämnet matematik bör sökande med gymnasieexamen kunna tillgodoräknas högst en och en halv (1,5) meritpoäng för sådana kurser. Vidare bör den mest avancerade kursen i matematik ge en (1,0) meritpoäng, om den sökande inte redan har fått en (1,0) meritpoäng för kurser i matematik på lägre nivå. Om så är fallet bör den mest avancerade kursen ge en halv (0,5) meritpoäng. Även en kurs som innebär en specialisering i ämnet matematik bör ge en halv (0,5) meritpoäng, om kursen ligger på en kursnivå över behörighetskraven eller om den innebär en breddning på samma kursnivå som behörighetskraven.

I fråga om moderna språk bör sökande med gymnasieexamen i likhet med sökande med slutbetyg kunna tillgodoräknas högst en och en halv (1,5) meritpoäng för sådana kurser. Vidare bör kursen Moderna språk steg 4 ge en (1,0) meritpoäng för sökande med gymnasieexamen.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Förändringar av gymnasieskolan.....	4
1.1.1 Profilering av gymnasieprogrammen	4
1.1.2 Särskilda varianter ersätter specialutformade program	7
1.1.3 Ny betygsskala.....	8
1.2 Förändringar i den gymnasiala vuxenutbildningen	8
2. Förslag.....	9
2.1 Ny betygsskala.....	9
2.2 Meritvärdering av gymnasiearbetet	11
2.3 Komplettering av grundläggande behörighet för yrkes elever	12
2.4 Meritkurser	14
2.4.1 Nuvarande bestämmelser	14
2.4.2 Utgångspunkter i fråga om meritpoäng.....	15
2.4.3 Meritpoäng för områdeskurser.....	16
2.4.4 Meritpoäng för kurser i ämnet engelska	20
2.4.5 Meritpoäng för kurser i ämnet matematik.....	22
2.4.6 Meritpoäng för kurser i ämnet moderna språk.....	25
3. Slutsatser	26

1. Inledning

I det följande redogörs inledningsvis för de förändringar av gymnasieskolan och den gymnasiala vuxenutbildningen som följer av riksdagens beslut med anledning av propositionen Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan (bet. 2009/10:UbU3, rskr. 2009/10:8), i det följande kallad gymnasiepropositionen, och som har betydelse för och kopplingar till bestämmelserna om tillträde till högskoleutbildning. Om inget annat anges, avser hänvisningar till skollagen den nya skollagen (2010:800).

Därefter följer förslag till justeringar av bestämmelserna om tillträde till högskoleutbildning, när det gäller urval på grundval av betyg.

1.1 Förändringar av gymnasieskolan

Riksdagens beslut om en ny gymnasieskola innebär en rad genomgripande förändringar av gymnasieskolan. I detta avsnitt följer en redogörelse för de förändringar som har koppling till bestämmelserna om tillträde till högskoleutbildning.

1.1.1 Profilerings av gymnasieprogrammen

Omfattning av gymnasiegemensamma ämnen

De nuvarande nationella och specialutformade gymnasieprogrammen består av kärnämnen, ämnen genom vilka programmet får sin karaktär (inklusive projektarbete) och individuella val. Kärnämnen ingår i samtliga program i samma omfattning, nämligen 750 gymnasiepoäng. Även omfattningen av de s.k. karaktärsämnen och det individuella valet är gemensam för samtliga program.

Gymnasiereformen innebär ett antal förändringar i fråga om de nuvarande kärnämnen och deras omfattning. Begreppet kärnämnen ersätts av begreppet gymnasiegemensamma ämnen och omfattningen av dessa varierar mellan programmen. På yrkesprogrammen ska dessa enligt bilaga 3 till skollagen (2010:800) omfatta minst 600 gymnasiepoäng och på de högskoleförberedande programmen 1 100–1 250 gymnasiepoäng. Vidare har historia tillkommit som ett gymnasiegemensamt ämne. Sammantaget innebär ändringen en minskning av de nuvarande kärnämneskurserna med 200 gymnasiepoäng på yrkesprogrammen. På de högskoleförberedande programmen är skillnaden mer marginell, eftersom samma ämnen i dag benämns karaktärsämnen över kärnämnesnivån. Dessa ämnen ingår redan i betydande omfattning på de studieförberedande programmen. Ämnet svenska blir dock obligatoriskt på samtliga högskoleförberedande program i en större omfattning än i dag.

Syftet med förändringen är att yrkesprogrammen ska ge en bättre och djupare förberedelse för respektive yrkesutgång och att de högskoleförberedande programmen bättre ska förbereda för högskolestudier.

Krav för grundläggande behörighet kopplas till krav för högskoleförberedande examen

En annan förändring är att kraven för grundläggande behörighet till högskolestudier kopplas till kraven för högskoleförberedande examen i gymnasieskolan. Därmed har behörighetskraven skärpts jämfört med nuvarande bestämmelser. Högskoleförberedande examen ska utfärdas om en elev har genomfört en utbildning som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng med godkända betyg som omfattar minst 2 250 gymnasiepoäng och som innefattar kurser i svenska eller svenska som andraspråk om sammanlagt 300 gymnasiepoäng, engelska om sammanlagt 200 gymnasiepoäng och matematik om sammanlagt 100 gymnasiepoäng (16 kap. 26 och 28 §§ skollagen). Kraven för en yrkesexamen omfattar färre gymnasiepoäng i dessa ämnen. För yrkesexamen krävs att en elev har genomfört en utbildning som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng med godkända betyg som omfattar minst 2 250 gymnasiepoäng och som innefattar en kurs i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik om sammanlagt 100 gymnasiepoäng i varje ämne (16 kap. 27 § skollagen). För både högskoleförberedande examen och yrkesexamen gäller dessutom att ett gymnasiearbete ska ingå i de godkända betygen.

De krav som gäller fram till dess att de skärpta kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning börjar tillämpas är enligt 7 kap. 5 § högskoleförordningen (1993:100) slutbetyg från ett fullständigt nationellt eller specialutformat program med lägst betyget Godkänt i minst 2 250 gymnasiepoäng, varav lägst betyget Godkänt i kärnkämnäskurserna i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik.

Eftersom yrkesprogrammen syftar till en yrkesexamen, skiljer sig omfattningen av vissa för högskoleutbildning centrala ämnen åt mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Elever inom yrkesprogrammen kommer därför att ha möjlighet att välja kurser så att de når upp till de nya kraven för grundläggande behörighet, dvs. så att de har läst och fått godkänt betyg i kurser omfattande ytterligare 200 gymnasiepoäng i svenska eller svenska som andraspråk samt i engelska med ytterligare 100 gymnasiepoäng utöver vad som krävs för yrkesexamen.

Detta kan ske antingen inom ramen för individuellt val och utökat program eller genom att senare läsa dessa ämnen inom gymnasial vuxenutbildning (16 kap. 3 § skollagen). I skollagen har det därför införts en rätt för en person med examen från ett yrkesprogram i gymnasieskolan och som inte har uppnått grundläggande behörighet till

högskolestudier att delta i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå i syfte att uppnå sådan behörighet (20 kap. 19 §).

Valbart utrymme och individuellt val

De bestämmelser som gäller för gymnasieskolan i dag innebär att skolhuvudmannen får besluta om vilka valbara kurser som ska erbjudas inom respektive nationellt program. Erbjudandet ska omfatta ett allsidigt urval av kurser som tillsammans kan ge en breddning och en fördjupning av elevernas kunskaper.

I fråga om individuellt val ska eleverna erbjudas varje kurs som förekommer på ett nationellt program i kommunen. Även modersmålsundervisning och svenska som andraspråk kan förekomma som individuellt val.

Statens skolverk får dock, efter samråd med Högskoleverket, meddela föreskrifter om att sådana kurser som är av betydelse för högskolestudier ska erbjudas inom utrymmet för valbara kurser eller individuella val. Skolverket har meddelat föreskrifter om att fördjupningskurser i engelska och matematik ska erbjudas på samtliga program (SKOLFS 2000:1, ändrad genom SKOLFS 2008:70). Därutöver ska på vissa program ytterligare kurser erbjudas. På naturvetenskapsprogrammet ska t.ex. alltid B-kurserna i biologi, fysik och kemi erbjudas. Detta för att garantera att eleverna, oavsett val av inriktning på programmet, ska kunna få behörighet till vissa högskoleutbildningar. Skolverket har dock inte föreskrivit att moderna språk ska erbjudas på alla program utan begränsat sina föreskrifter till att gälla behörighetskurser och i vissa fall meritkurser. En skyldighet att erbjuda kurser i moderna språk på samtliga program skulle medföra betydande kostnader för skolhuvudmännen.

I den nuvarande gymnasieskolan kan huvudmannen således, med de undantag som beskrivs ovan, välja vilka kurser som ska erbjudas som valbara kurser och som individuellt val. Huvudmannen kan erbjuda såväl nationella som lokala kurser. I den reformerade gymnasieskolan benämns valbara kurser i stället programfördjupning och det är Skolverket som föreskriver vilka kurser som får erbjudas (4 kap. 5 § gymnasieförordningen [2010:2039]). Kurserna ska rymmas inom respektive programs examensmål, och Skolverket ska samråda med Högskoleverket i fråga om vilka kurser som får erbjudas som programfördjupning på högskoleförberedande program. När det gäller yrkesprogram ska berörda nationella programråd höras. Det står dock huvudmannen helt fritt att välja vilka av de av Skolverket föreskrivna kurserna som ska erbjudas. För samtliga program innebär förändringen att möjligheten till fördjupning inom för programmet relevanta ämnesområden ökar. På yrkesprogrammen stärks kopplingen till respektive yrkesutgång. På de högskoleförberedande programmen blir

kopplingen till relevanta högskoleutbildningar tydligare liksom möjligheten att erbjuda kurser för breddad behörighet.

När det gäller individuellt val är det skolhuvudmannen som beslutar om vilka kurser som ska erbjudas. Eleven har enligt gymnasieförordningen (4 kap. 7 §) dock rätt att som individuellt val läsa en kurs i idrott och hälsa utöver vad som finns på studievägen och minst en kurs i estetiska ämnen. En elev på yrkesprogram har också rätt att läsa de kurser som krävs för grundläggande högskolebehörighet på grundnivå.

Programfördjupningens omfattning varierar mellan olika program. Även i den nuvarande gymnasieskolan varierar det valbara utrymmet inom och mellan programmen. Generellt ökar dock utrymmet för programfördjupning i den nya gymnasieskolan jämfört med det utrymme för valbara kurser som finns i dag på jämförbara program. Syftet är att det ska finnas flexibilitet inom programmen, trots att möjligheten till lokalt beslutade inriktningar och specialutformade program tas bort. Huvudmännen ska enligt gymnasiepropositionen kunna profilera utbildningsvägarna utifrån lokala förutsättningar och behov men inom de ramar som beskrivits ovan. Genom reformen minskas omfattningen av individuellt val från 300 till 200 gymnasiepoäng.

1.1.2 Särskilda varianter ersätter specialutformade program

Specialutformade program ska inte längre finnas i gymnasieskolan. I dag beslutar skolhuvudmannen själv om att inrätta specialutformade program för en grupp elever. Sådana program ska vara i nivå med nationella program och innehålla utbildning i samma kärnämnen som nationella program men kan i övrigt utformas fritt. Bestämmelser om specialutformade program finns i 5 kap. skollagen (1985:1100) och i 2 kap. gymnasieförordningen (1992:394). Omfattningen av specialutformade program har ökat kraftigt vid gymnasieskolor med kommunala huvudmän. Läsåret 2007/08 gick drygt tio procent av eleverna i gymnasieskolan på specialutformade program, att jämföra med knappt fyra procent läsåret 1997/98. Dessutom finns möjlighet för skolhuvudmannen att besluta om lokala inriktningar på de nationella programmen. Till det kommer de utbildningar vid fristående gymnasieskolor som motsvarar nationella program till art och nivå men som avviker från dessa till större eller mindre del.

För att behålla möjligheten att anordna utbildningar som till viss del avviker från det som annars gäller för nationella program har möjligheten att ansöka om särskild variant införts. Skolverket ska pröva och godkänna dessa (16 kap. 7 och 9 §§ skollagen). Särskilda varianter får precis som inriktningar börja det första, andra eller tredje läsåret. En särskild variant måste alltid huvudsakligen rymmas inom examensmålen.

Gymnasiereformen innebär således att det fortfarande kommer att vara möjligt för skolhuvudmän att utveckla lokala utbildningar, men att samtliga sådana ska prövas och godkännas av Skolverket som särskilda varianter. Möjligheten att lokalt besluta om att inrätta specialutformade program eller lokala inriktningar tas därmed bort.

1.1.3 Ny betygsskala

En ny betygsskala med sex betygssteg har införts. I den nuvarande gymnasieskolan och den gymnasiala vuxenutbildningen har betygsskalan fyra steg: Icke godkänt (IG), Godkänt (G), Väl godkänt (VG) och Mycket väl godkänt (MVG) (7 kap. 1 och 2 §§ gymnasieförordningen [1992:394], 4 kap. 4 § förordningen om kommunal vuxenutbildning [2002:1012]). Betyg sätts på varje avslutad kurs och på projektarbetet.

Även i den reformerade gymnasieskolan och i den gymnasiala vuxenutbildningen ska kursbetyg beslutas men enligt en ny betygsskala. Betyg för godkända resultat ska betecknas med A, B, C, D eller E. Högsta betyg betecknas med A och lägsta betyg med E. Betyg för icke godkänt resultat betecknas med F. Hela betygsskalan ska liksom tidigare tillämpas när kursbetyg sätts. Gymnasiearbetet ska dock till skillnad från projektarbetet inte bedömas med hela betygsskalan. Om en elev har nått målen för gymnasiearbetet i examensmålen, ska betyget E användas. I annat fall ska betyget F användas (15 kap. 23 och 25 §§ skollagen).

Regeringen har i propositionen En ny betygsskala (prop. 2008/09:66, bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169) bedömt att betygsvärdet vid meritvärdering bör fastställas enligt en skala där betyget F ges 0, E ges 10, D ges 12,5, C ges 15, B ges 17,5 och A ges 20 i betygsvärde.

1.2 Förändringar i den gymnasiala vuxenutbildningen

I likhet med vad som kommer att gälla inom gymnasieskolan inordnas även inom den gymnasiala vuxenutbildningen en möjlighet för elever att få högskoleförberedande examen och yrkesexamen. Gymnasieskolans programstruktur kommer inte att omfatta den gymnasiala vuxenutbildningen, som fortsatt ska vara kursutformad och utgå utifrån den enskildes behov och förutsättningar. Samtidigt kommer den nya programstrukturen att ha betydelse för elever inom vuxenutbildningen som vill få en examen. En elev som har fått examen inom gymnasial vuxenutbildning bör, liksom i gymnasieskolan, få ett examensbevis. Där bör framgå om eleven har uppfyllt kraven för yrkesexamen eller för högskoleförberedande examen.

2. Förslag

2.1 Ny betygsskala

Förslag: Vid urval på grundval av betyg till högskoleutbildning bör sökande med examen från den reformerade gymnasieskolan och gymnasiala vuxenutbildningen konkurrera i samma urvalsgrupper som sökande med slutbetyg från den nuvarande gymnasieskolan.

Skälen för förslaget: Sökande med gymnasieexamen och sökande med slutbetyg bör konkurrera i samma grupper vid urval till högskoleutbildning på grundval av betyg. Detta motiveras framför allt av det angelägna i att det inte uppstår oönskade effekter till följd av skillnader mellan betygsskalorna, men också av möjligheten till jämförelser mellan de olika betygsskalorna. Som framgår av avsnitt 1.1.3 ovan kommer den nya betygsskala för gymnasieskolan som har införts att rymmas inom samma intervall som dagens. Därmed kommer 20,0 att vara det högsta möjliga meritvärdet även i den nya gymnasieskolan innan meritpoängen har lagts till. Den nya skalan innebär även att betygsstegen ges nya beteckningar och att ytterligare två steg som ges betygsvärdet 12,5 respektive 17,5 läggs till.

Förutom fler betygssteg finns det ytterligare skillnader mellan betygsskalorna. Kriterierna för det högsta betyget A, liksom för C respektive E, ska vara uppfyllda i sin helhet för att nämnda betyg ska sättas. Detta innebär en viss skärpning. I den nuvarande gymnasieskolan och den gymnasiala vuxenutbildningen kan brister i något avseende uppvägas av en högre måluppfyllelse när det gäller ett annat betygs-kriterium. Den nya betygsskalan kommer således att utgöra ett mer precist mått på elevens kunskaper. Detta sammantaget med att fler betygssteg införs bör få till följd att färre elever kommer att få högsta möjliga betyg i den reformerade gymnasieskolan.

I och med gymnasiereformen skärps som tidigare har beskrivits kraven för grundläggande behörighet. De högskoleförberedande gymnasieprogrammen utformas för att bättre förbereda för högskolestudier än dagens studieförberedande program. Vidare får lokala kurser inte längre förekomma i gymnasieskolan. Utrymmet att läsa kurser som ger meritpoäng vid urval till högskoleutbildning utöver de som huvudmannen erbjuder inom programfördjupningen krymper dessutom genom att omfattningen av det individuella valet minskar.

Dessa förändringar kan innebära att elever med gymnasieexamen från den nya gymnasieskolan får det svårare att konkurrera med äldre sökande med slutbetyg om attraktiva utbildningsplatser i högskolan, eftersom förutsättningarna för elever med gymnasieexamen att få ett högt meritvärde är annorlunda. Det kan uppfattas som motsägelsefullt, eftersom förändringarna syftar till att de sökande till följd av reformen ska få en bättre förberedelse för högskolestudier. Det har därför funnits

skäl att överväga om det skulle vara att föredra att sökande med slutbetyg och sökande med examen bör konkurrera i olika urvalsgrupper vid urval till högskoleutbildning.

De problem som finns med olika urvalsgrupper för sökande med slutbetyg respektive sökande med gymnasieexamen bedöms dock innebära större nackdelar än de som kan finnas med gemensamma urvalsgrupper. För det första kan olika urvalsgrupper innebära att sökande med nya betyg tilldelas få eller inga platser. Till en början kommer antalet sökande med gymnasieexamen med stor sannolikhet att vara betydligt färre än sökande med slutbetyg. Även om gruppen totalt sett skulle tilldelas platser i proportion till sin storlek finns det en risk att antalet behöriga sökande med gymnasieexamen vid antagning till vissa utbildningar skulle vara för litet för att generera ens en plats.

Vid urval till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare ska enligt gällande bestämmelser i 7 kap. 13 § högskoleförordningen (1993:100) minst en tredjedel av platserna fördelas på grundval av betyg och minst en tredjedel på grundval av högskoleprovsresultat. Högskolan får dessutom själv inom vissa ramar bestämma vilka urvalsgrunder som ska användas för högst en tredjedel av platserna. Denna möjlighet utnyttjas dock inte i särskilt stor utsträckning. I stället är det vanligt förekommande att två tredjedelar av platserna fördelas på grundval av betyg och en tredjedel på grundval av högskoleprovsresultat.

I nuläget fördelas platserna vid urval på grundval av betyg i tre mängder, innehållande fyra grupper, utifrån antalet behöriga sökande i respektive mängd (se även avsnitt 2.3 nedan). Antalet sökande i respektive mängd skiljer sig i regel åt. Normalt är det också fråga om ganska få platser som ska fördelas till varje mängd. Till vissa utbildningar antas exempelvis endast 30 sökande per antagningsomgång. Detta kan få till följd att en viss grupp inte tilldelas några platser trots att det finns behöriga sökande i gruppen, eftersom antalet sökande är betydligt större i de andra grupperna. Denna effekt riskerar att förstärkas om ytterligare grupper ska tillföras. Ett ökat antal urvalsgrupper som konkurrerar om platser försvårar också för sökande att förutse sina möjligheter att antas. I sammanhanget är det viktigt att betona att regeringen har aviserat att den särskilda urvalsgruppen för sökande med betyg från utländsk gymnasial utbildning ska tas bort från och med antagningen till höstterminen 2012. Detta får dock inga effekter som nämnvärt påverkar förslaget ovan.

Ett ytterligare problem är att det meritvärde som krävs för att antas i respektive grupp sannolikt kommer att skilja sig åt. Under ett antal antagningstillfällen skulle gruppen med slutbetyg vara större och därmed tilldelas fler platser än gruppen med gymnasieexamen. De sökande med högst jämförelsetal i gruppen för sökande med slutbetyg skulle sannolikt antas under de första antagningstillfällena. Till skillnad från gruppen för

sökande med gymnasieexamen skulle få nya sökande tillkomma varje år. Det lägsta jämförelsetal som krävs för att antas skulle därmed sjunka successivt i gruppen med slutbetyg och konkurrensen i gruppen minska med tiden.

Metoden med olika urvalsgrupper användes vid tillträdesreformen 1997 och fick efter hand ovan nämnda negativa konsekvenser. Sökande med de nya betygen hade svårt att hävda sig i konkurrensen med sökande med äldre betyg. Detta berodde på att gruppen med äldre betyg inte längre fylldes på med nya sökande samtidigt som de sökande som hade de högsta jämförelsetalen efter hand antagits till sökta utbildningar och försvunnit från gruppen. Konkurrensen i gruppen minskade således. För sökande med nya betyg uppstod den motsatta situationen, dvs. gruppen fylldes på med nya sökande, varav vissa hade höga jämförelsetal. Konkurrensen ökade eller kvarstod på hög nivå så länge sökande antogs från den gamla kvotgruppen. Därför lades dessa två betygsgrupper samman till en gemensam urvalsgrupp fr.o.m. antagningen till höstterminen 2004.

Mot bakgrund av det ovanstående bör sökande med examen från den reformerade gymnasieskolan och sökande med slutbetyg från den nuvarande gymnasieskolan och den gymnasiala vuxenutbildningen konkurrera i samma grupper vid urval på grundval av betyg.

2.2 Meritvärdering av gymnasiearbetet

Förslag: Gymnasiearbetet bör inte räknas med vid meritvärdering av betyg vid urval till högskoleutbildning.

Skälen för förslaget: Gymnasiearbetet bör inte räknas med vid meritvärdering av betyg. Det främsta skälet är att gymnasiearbetet inte betygssätts med hela betygsskalan, vilket projektarbetet i den nuvarande gymnasieskolan gör. Gymnasiearbetet måste vara godkänt för att en elev ska kunna få ett bevis om gymnasieexamen. Projektarbetet behöver däremot inte vara godkänt för att en student ska uppnå grundläggande behörighet enligt nuvarande bestämmelser, så länge slutbetyget innehåller 2 250 godkända gymnasiepoäng. De 100 gymnasiepoäng som gymnasiearbetet omfattar måste därför behandlas på ett annat sätt än projektarbetet vid meritvärdering av betyg.

Enligt nuvarande bestämmelser i bilaga 3 till högskoleförordningen (1993:100) ska siffervärdet för varje betyg i en kurs eller ett projektarbete multipliceras med det antal gymnasiepoäng som det betyget omfattar, varvid ett betygsvärde fås. Vidare ska det sammanlagda betygsvärdet för alla betyg som ingår i ett fullständigt program från gymnasieskolan divideras med 2 500, varvid ett jämförelsetal fås. Jämförelsetalet ska anges med två decimaler.

Projektarbetet kan som tidigare har nämnts bedömas utifrån hela den nuvarande betygsskalan. Det innebär att betyget Mycket väl godkänt kan ges för samtliga gymnasiepoäng som ingår i ett fullständigt program. Därmed blir det högsta möjliga meritvärdet 20,0.

Enligt de nya bestämmelserna i skollagen ska någon av beteckningarna E eller F användas som betyg på gymnasiearbetet. Med oförändrade bestämmelser om meritvärdering av betyg vid urval skulle detta medföra att det högsta möjliga meritvärdet påverkades, eftersom det högsta betyget inte kan sättas på gymnasiearbetet. Det högsta möjliga meritvärdet skulle i stället bli 19,6.

Mot bakgrund av förslaget att sökande med examen bör konkurrera i samma urvalsgrupper som sökande med slutbetyg bör gymnasiearbetet inte räknas med i meritvärderingen av betyg vid urval till högskoleutbildning. Det sammanlagda betygsvärdet för de kursbetyg som ingår i ett fullständigt program ska divideras med 2 400 för att få jämförelsetalet. Det högsta möjliga meritvärdet även för dessa före eventuella meritpoäng blir då 20,0.

2.3 Komplettering av grundläggande behörighet för yrkes elever

Förslag: Sökande med yrkesexamen som enligt 20 kap. 19 § skollagen i gymnasial vuxenutbildning har uppnått grundläggande behörighet för högskoleutbildning och som inte åberopar ytterligare kompletteringar bör konkurrera i grupp I vid urval på grundval av betyg.

Skälen för förslaget: Elever på yrkesprogram som uppfyller kraven på gymnasieexamen kommer inte automatiskt att uppnå kraven för grundläggande behörighet för högskoleutbildning inom ramen för programmen. I stället krävs aktiva val av eleven genom att utrymmet för individuellt val tas i anspråk, i vissa fall i kombination med utökat program. Personer med yrkesexamen som inte har uppnått grundläggande behörighet inom ramen för gymnasieutbildningen ges därför rätt att läsa de kurser som krävs för att uppnå sådan behörighet inom gymnasial vuxenutbildning.

Enligt de nuvarande bestämmelserna om platsfördelning vid urval på grundval av betyg ska platserna fördelas i fyra grupper. Dock har endast grupp I och II av de nedan nämnda grupperna relevans för sökande med gymnasiebetyg. Grupp I består av sökande med betyg direkt från gymnasieskolan eller från gymnasial vuxenutbildning om minst två tredjedelar av gymnasiepoängen avser gymnasial vuxenutbildning. Grupp II består av sökande med olika former av kompletterade betyg. Det gäller betyg från gymnasieskolan i kombination med betyg från gymnasial vuxenutbildning eller prövning, om betyg från gymnasial vuxenutbildning eller prövning avser mindre än två tredjedelar av

gymnasiepoängen. Det gäller även betyg från gymnasieskolan eller gymnasial vuxenutbildning i kombination med intyg enligt förordningen (2007:432) om behörighetsgivande förutbildning vid universitet och högskolor (även kallad basårsutbildning) eller i kombination med studieomdöme från folkhögskola.

Dessutom finns det för närvarande ytterligare två urvalsgrupper. Grupp III består av sökande med betyg från merparten av utländska gymnasiala utbildningar. Regeringen har dock i ett uppdrag till Högskoleverket och Verket för högskoleservice aviserat att denna grupp ska tas bort från och med antagningen till utbildning som börjar höstterminen 2012. Dessa sökande kommer då att konkurrera i grupp I eller II. Grupp IV består av sökande med studieomdöme från folkhögskola.

Grupp I och II utgör en mängd och grupp III och IV utgör var sin mängd. Platserna fördelas i förhållande till antalet behöriga sökande i de tre mängderna. Sedan platserna har fördelats på detta sätt ska platserna i den mängd som utgörs av grupp I och II fördelas i förhållande till antalet sökande i var och en av grupperna. Därefter ska platserna till grupp II reduceras med en tredjedel som i stället tillförs grupp I. Syftet med denna omfördelning av platser är att göra det svårare att antas för sökande som på olika sätt har kompletterat sina betyg och därigenom stärka incitamenten för eleverna att anstränga sig i gymnasieskolan. Enligt de nuvarande bestämmelserna är det omfattningen av de betyg som avser gymnasial vuxenutbildning, eller om betyg satts vid prövning i gymnasieskolan för den som inte är elev där, som avgör i vilken grupp en sökande hamnar snarare än karaktären på kompletteringen. Sådana elever som tidigt har avbrutit gymnasiestudierna och som får en andra chans i gymnasial vuxenutbildning ska således ingå i grupp I. I bestämmelserna görs det inte någon skillnad mellan behörighetskomplettering och konkurrenskomplettering.

Till följd av gymnasiereformen kommer dock behovet av s.k. behörighetskomplettering att förändras. Detta eftersom personer med yrkesexamen som tidigare nämnts ges rätt att läsa de kurser som krävs för att uppnå grundläggande behörighet inom kommunal vuxenutbildning. Flera av de remissinstanser som har yttrat sig över Gymnasieutredningens betänkande Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola (SOU 2008:27) har anfört att den som kompletterat grundläggande behörighet inom gymnasial vuxenutbildning inte bör drabbas negativt. Mot denna bakgrund är det inte rimligt att sökande med examen från yrkesprogram som med stöd av skollagen har uppnått grundläggande behörighet i gymnasial vuxenutbildning ges sämre konkurrensförutsättningar vid urval till högskoleutbildning. Därför bör bestämmelsen i bilaga 3 till högskoleförordningen ändras så att sådana sökande vid urval konkurrerar i grupp I. Genom att kunna komplettera den grundläggande behörigheten i gymnasial vuxenutbildning utan att

konkurrera i en urvalsgrupp med färre platser förbättras möjligheten att antas för yrkes elever med bra betyg.

Sökande med yrkesexamen som har uppnått grundläggande behörighet i gymnasial vuxenutbildning kommer endast att utgöra en liten del av det totala antalet sökande med behörighetskompletterade betyg. Det har därför funnits skäl att överväga om också sökande med andra typer av behörighetskomplettering bör konkurrera i grupp I. De nuvarande bestämmelserna slår i vissa fall hårt mot sökande som skaffat en yrkesutbildning och efter ett antal år vill bygga på den med en akademisk utbildning. Det är exempelvis vanligt att barnskötare efter några år i yrket vill utbilda sig till förskollärare och att undersköterskor vill vidareutbilda sig till sjuksköterskor. Att tillåta att alla sökande med behörighetskomplettering får konkurrera i grupp I skulle dock leda till oönskade effekter. En sådan ordning skulle kunna uppmuntra elever att välja program i gymnasieskolan som uppfattades som lättare än andra för att där få ett så högt jämförelsetal som möjligt och därefter komplettera med kurser inom gymnasial vuxenutbildning för att få betyg i de kurser som krävdes för behörighet. Systemet skulle även kunna uppmuntra elever till avhopp från program vid blotta misstanken om att de inte skulle få ett tillfredsställande meritvärde. Eleverna skulle därefter kunna koncentrera sig på att få ett bra betyg i de kurser som fattas. Detta skulle i sin tur leda till att högskolestudierna påbörjades senare än de skulle kunna göra.

Givet målsättningen att inte uppmuntra elever att systematiskt komplettera med betyg från den gymnasiala vuxenutbildningen är det således inte möjligt att skilja ut vissa typer av kompletteringar utan att det ökar risken för icke önskvärda strategier från elevernas sida.

2.4 Meritkurser

2.4.1 Nuvarande bestämmelser

Bestämmelserna om meritkurser finns i högskoleförordningen (1993:100) och är till viss del kopplade till kraven för särskild behörighet. Sådana behörighetskrav gäller i förekommande fall utöver kraven för grundläggande behörighet (som beskrivs i avsnitt 1.1) och ska för utbildning som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare anges i områdesbehörigheter (7 kap. 9 §). Var och en av dessa områdesbehörigheter består av behörighetskurser och meritkurser. Meritkurser är sådana nationellt fastställda kurser i ett ämne från gymnasial utbildning som är särskilt meriterande vid urval och som inte är kärnämneskurser i svenska, svenska som andraspråk, engelska eller matematik eller utgör krav på särskild behörighet (7 kap. 18 §). Meritkurser är

1. fördjupning i ämnet moderna språk,
2. fördjupning i ämnet engelska,
3. fördjupning i ämnet matematik, och

4. kurser i andra ämnen än 1–3 som är särskilt värdefulla för den sökta utbildningen och som innebär en fördjupning eller en specialisering (områdeskurser).

I bilaga 3 till högskoleförordningen finns ytterligare bestämmelser om meritpoäng. En halv (0,5) meritpoäng ges för språk som har lästs enligt kursplanen för Moderna språk steg 3 (dvs. den nivå som bygger vidare på språkvalet i den obligatoriska skolan) och ytterligare en halv (0,5) meritpoäng ges för steg 4. Om språk steg 3 krävs för särskild behörighet, ges en (1,0) meritpoäng för steg 4. Ytterligare en halv (0,5) meritpoäng ges för ytterligare fördjupningsnivå (steg 5) eller för ännu ett språk som har lästs enligt kursplanen för Moderna språk steg 2.

En halv (0,5) meritpoäng kan ges för Engelska B och en halv (0,5) för Engelska C.

En halv (0,5) meritpoäng ges för fördjupningskurs i matematik som ligger på en kursnivå över behörighetskraven och ytterligare en halv (0,5) meritpoäng ges för fördjupningskurs i matematik på nivån som ligger två kursnivåer över behörighetskraven.

Högskoleverket får meddela föreskrifter om vilka kurser som för varje områdesbehörighet ska vara meritkurser enligt punkt 4 ovan. Högskoleverket får också meddela föreskrifter om vilka områdesbehörigheter som ska finnas och om vilken områdesbehörighet som ska gälla för ett utbildningsprogram som vänder sig till nybörjare och som leder till en yrkesexamen. Av Högskoleverkets föreskrifter (HSVFS 2007:8) framgår att det för närvarande finns 17 områdesbehörigheter med 7–16 områdeskurser kopplade till varje områdesbehörighet. Vissa kurser är områdeskurser i fler än en områdesbehörighet. Enligt nuvarande föreskrifter är totalt ca 70 nationella kurser områdeskurser.

Högst två och en halv (2,5) meritpoäng får adderas till den sökandes jämförelsetal, varav högst en (1,0) meritpoäng får avse områdeskurser. Lägst betyget Godkänt i en områdeskurs som omfattar minst 100 gymnasiepoäng och som ingår i områdesbehörigheten ger en halv (0,5) meritpoäng. Lägst betyget Godkänt i en områdeskurs som omfattar 50 gymnasiepoäng och som ingår i områdesbehörigheten ger en fjärdedels (0,25) meritpoäng, om den sökande inte redan har fått en halv (0,5) meritpoäng för sådana kurser. Även detta framgår av bilaga 3 till högskoleförordningen.

2.4.2 Utgångspunkter i fråga om meritpoäng

Systemet med meritpoäng infördes för att lösa ett antal problem i gymnasieskolan. Förekomsten av lokala kurser som inte var föremål för nationell kvalitetssäkring var omfattande samtidigt som många elever

valde bort fördjupningskurser i bl.a. moderna språk, engelska och matematik. Syftet var bl.a. att uppmuntra elever att bättre förbereda sig för högskolestudier genom att läsa relevanta kurser. Gymnasiereformen genomförs till stor del för att åstadkomma samma sak. Systemet med meritkurser kommer därmed inte att få samma betydelse för elevernas val och studieförberedelse som det har i den nuvarande gymnasieskolan. Mot bakgrund av de förändringar av gymnasieskolan som reformen innebär finns det därför skäl att justera bestämmelserna för att anpassa systemet till den reformerade gymnasieskolan. Även fortsättningsvis bör dock utgångspunkten vara att uppmuntra gymnasieelever att läsa engelska, moderna språk och matematik på fördjupad nivå. Förslagen, vilka redogörs för nedan, gäller områdeskurser och justeringar av meritpoäng för kurser i engelska, moderna språk och matematik till följd av bl.a. de skärpta kraven för grundläggande behörighet.

2.4.3 Meritpoäng för områdeskurser

Förslag: Sökande med gymnasieexamen bör inte kunna tillgodoräknas meritpoäng för områdeskurser vid urval till högskoleutbildning. Sökande med slutbetyg från den nuvarande gymnasieskolan och den gymnasiala vuxenutbildningen bör dock även fortsättningsvis kunna tillgodoräknas meritpoäng för områdeskurser enligt nu gällande bestämmelser.

Skälen för förslaget: Den profilering och kvalitetshöjning av gymnasieprogrammen som sker genom gymnasiereformen innebär en större nationell likvärdighet i fråga om innehållet i programmen och att fler för högskolestudier betydelsefulla kurser ingår i de program som syftar till att förbereda för akademiska studier. Förändringarna beskrivs närmare i avsnitt 1.1.1 ovan. Reformen innebär också att såväl skolhuvudmännens som elevernas valfrihet begränsas jämfört med dagens gymnasieskola. Områdeskurserna fyller därmed inte längre den funktion som avsågs när de infördes. Skälen för detta ställningstagande utvecklas i det följande.

Regeringen anförde i propositionen Vagar till högskolan för kunskap och kvalitet (prop. 2006/07:107) att meritkurserna innebär en positiv styrning av gymnasieskolornas verksamhet. Genom meritkurserna blir det tydligt vilka kurser som skolhuvudmännen bör erbjuda inom det valbara utrymmet och det individuella valet. Regeringen anförde vidare att syftet var att återupprätta intresset och motivationen för vissa ämnen samt att tydligt signalera att det ska löna sig för elever att i gymnasieskolan välja fördjupning och för den sökta utbildningen relevanta kurser.

Det fanns alltså en ambition att påverka vilka kurser skolhuvudmännen skulle erbjuda genom att få eleverna att efterfråga och välja nationella kurser av betydelse för högskolestudier framför t.ex. lokala kurser. Systemet utformades i förhållande till en gymnasieskola med en viss

given struktur och med en stor möjlighet att lokalt utforma utbildningar utan att dessa blivit nationellt kvalitetssäkrade.

Samtliga kurser i programfördjupningen är relevanta

Gymnasiereformen innebär viktiga förändringar i fråga om det valbara utrymmet på respektive program. I den nuvarande gymnasieskolan väljer huvudmannen fritt vilka kurser som ska erbjudas inom programmet. Även lokalt beslutade kurser av varierande kvalitet förekommer i betydande omfattning. Erbjudandet ska omfatta ett allsidigt urval av kurser som tillsammans kan ge en breddning och en fördjupning av elevernas kunskaper. Den enda begränsningen utgörs av att Statens skolverk får meddela föreskrifter om att vissa kurser alltid ska erbjudas.

I den reformerade gymnasieskolan benämns det valbara utrymmet programfördjupning. Endast kurser som är relevanta antingen för programmets yrkesutgångar eller för fortsatt utbildning inom området får erbjudas. De nationella råd som enligt regeringens beslut ska finnas för varje yrkesprogram ska ha ett inflytande över vilka kurser som får vara programfördjupning. Även lokalt ska det finnas programråd med inflytande över hur yrkesprogrammen ska utformas. För yrkesprogrammen innebär detta att samtliga kurser som får ingå i programfördjupningen är relevanta för programmets yrkesutgångar och därmed också för högskoleutbildningar med koppling till yrkesprogrammen. För högskoleförberedande program innebär ordningen på motsvarande sätt att samtliga kurser har betydelse för högskolestudier generellt. Förändringarna innebär därmed en större nationell likvärdighet och ökad kvalitet i kursutbudet. Eftersom eleverna därmed i högre grad än i dagens gymnasieskola kommer att garanteras fördjupning och relevanta kurser minskar behovet av att meritpoängssystemet täcker in lika många kurser som i dag.

Elevens möjlighet att få meritpoäng är beroende av huvudmannen

Om vissa av de av Skolverket föreskrivna kurserna som får erbjudas som programfördjupning på ett visst program tillmäts ett särskilt värde vid urval kommer en efterfrågan att skapas bland eleverna. Detta innebär incitament för en skolhuvudman att erbjuda just dessa.

I gymnasiepropositionen anförde regeringen som sin mening att huvudmännen måste ges goda möjligheter att fritt anpassa utbildningarna utifrån lokala behov. Därför måste det finnas ett brett utbud av kurser att välja bland inom programfördjupningen. Vidare ansåg regeringen att omfånget av de programgemensamma karaktärsämnena inte heller bör vara alltför omfattande för att ge denna möjlighet till en flexibel utformning lokalt. En ordning där vissa valbara kurser är mer värdefulla än andra för elever som avser att söka till högskolan innebär en begränsning, om än indirekt, i huvudmannens möjligheter till lokal profilering av olika program, som står i motsättning till regeringens

ambition som den uttrycks i gymnasiepropositionen. Det finns inte heller några garantier för att alla skolhuvudmän faktiskt kommer att erbjuda meritkurser inom programfördjupningen. En elevs möjlighet att få meritpoäng kommer således att bli beroende av vilka kurser huvudmannen erbjuder snarare än av elevens egna val. Det är viktigt att betona att detta problem redan existerar med de nuvarande bestämmelserna, även om Skolverket haft möjlighet att föreskriva kurser som måste erbjudas. Vissa gymnasieskolor har av olika skäl inte kunnat erbjuda meritkurser över huvud taget, vilket gjort att vissa elever inte har kunnat tillgodoräknas maximal meritpoäng, trots att detta varit elevernas intention. Problemet bedöms dock vara av begränsad omfattning eftersom den absoluta merparten av skolhuvudmän tycks ha erbjudit eleverna att läsa meritkurser (se vidare nedan). Genom att minska antalet meritkurser, så underlättar det också för skolhuvudmännen att kunna erbjuda dessa.

Ett viktigt syfte med gymnasiereformen är att göra gymnasieskolan tydligare och mer likvärdig. Genom friheten för huvudmannen att lokalt profilera utbildningarna och lokalt besluta om vilka kurser som ska erbjudas som programfördjupning och individuellt val förbättras skolornas möjligheter till planering och schemaläggning. Gymnasieskolorna kommer enligt vad som anförs i gymnasiepropositionen att ges bättre förutsättningar för att kunna fylla undervisningsgrupperna bättre. Detta skapar i sin tur förutsättningar för en effektivare resursanvändning. Den struktur som finns i dagens system med många valbara kurser och individuella val kan leda till att grupperna blir små. Därför finns det skäl att begränsa antalet meritkurser så att den effektivisering av utbildningarna som beskrivs i gymnasiepropositionen blir möjlig. Även denna aspekt ligger till grund för förslaget ovan.

Ytterligare en aspekt är att skillnaderna mellan programmen när det gäller möjligheten att få meritpoäng blir större med reformen. Ju fler meritkurser som eleven läser inom ramen för programmets obligatoriska innehåll, desto mindre beroende blir eleven av vilka kurser huvudmannen väljer att erbjuda. Elever på de nuvarande studieförberedande programmen och på de framtida högskoleförberedande programmen har således en fördel gentemot yrkesförberedande program respektive yrkesprogram, eftersom kurser i engelska, moderna språk och matematik ingår i större omfattning i de studieförberedande programmen och de högskoleförberedande programmen.

Trots konstaterandena ovan är det viktigt att betona att systemet med meritkurser hittills har varit mycket framgångsrikt när det gäller att uppmuntra elever att läsa avancerade kurser i engelska, moderna språk och matematik. Enligt statistik från Statens skolverk ökade antalet elever som läser kursen Matematik C med tolv procent mellan 2009 och 2010. Antalet elever som läser Matematik D ökade med nio procent och Matematik E med 33 procent. En annan jämförelse visar att 13 procent

av alla elever som fick slutbetyg från gymnasieskolan läsåret 2004/05 läste kursen Engelska C. Motsvarande andel läsåret 2009/10 var 26 procent. Vidare läste knappt 16 procent av eleverna steg 4 i något modernt språk 2006. Motsvarande andel var drygt 19 procent 2010.

Huvuddragen i systemet med meritpoäng, att uppmuntra elever i gymnasieskolan till ansträngning och fördjupning i engelska, moderna språk och matematik, bör således så långt som möjligt behållas. Mot bakgrund av gymnasiereformen finns det dock skäl att justera systemet med meritkurser bl.a. genom att begränsa antalet sådana kurser. I det följande utvecklas skälen för detta förslag.

Områdeskurser skapar i praktiken inte ökade möjligheter för elever på yrkesprogram att få meritpoäng

Elever på högskoleförberedande program kommer att ha en konkurrensfördel gentemot elever på yrkesprogram i fråga om möjligheten att över huvud taget kunna tillgodoräknas meritpoäng. Samma förhållande gäller i nuläget mellan de studieförberedande och de yrkesförberedande programmen. Ett viktigt skäl till införandet av områdeskurserna var att kompensera för att eleverna på yrkesförberedande program inte har möjlighet att tillgodoräknas meritpoäng för kurser i engelska, moderna språk och matematik i samma omfattning som elever på studieförberedande program. En invändning mot förslaget att slopa systemet med meritpoäng för andra kurser än engelska, moderna språk och matematik för elever i den reformerade gymnasieskolan är således att detta leder till större skillnader mellan programmen till förmån för elever på högskoleförberedande program.

Endast ett fåtal sökande med examen från yrkesprogram kommer i realiteten att kunna tillgodoräknas meritpoäng när de söker till högskolan. Det beror på att det valbara utrymmet inte är tillräckligt för att eleven samtidigt ska få yrkesfördjupning (som ju är det primära syftet med yrkesprogrammen), uppnå behörighet till högskoleutbildning och dessutom läsa meritkurser. En eventuell förekomst av områdeskurser påverkar inte detta, förutsatt att det inte garanteras att samtliga yrkeselever som söker till högskolan får tillgodoräknas ett visst antal meritpoäng ”gratis” för kurser som ingår i programmen. Det finns dock inga skäl för att införa bestämmelser som innebär att meritpoäng delas ut schablonmässigt som kompensation för att utrymmet på yrkesprogrammen för att uppnå behörighet och dessutom läsa meritkurser inte är tillräckligt.

Det är viktigt att betona att endast ett fåtal högskoleutbildningar kräver maximalt meritvärde. Det innebär att sökande med yrkesexamen och som är behöriga och har goda betyg har möjlighet att konkurrera och bli antagna även till utbildningar där urval sker.

Vidare fungerar högskoleprovet sedan lång tid tillbaka som ett komplement till betygen vid urval. Enligt bestämmelser i 7 kap. högskoleförordningen (1993:100) ska minst en tredjedel av platserna fördelas på grundval av resultat på högskoleprovet vid urval till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare (se även avsnitt 2.1). Sannolikt kommer högskoleprovet att få stor betydelse även i framtiden med tanke på de förändringar som beskrivits ovan.

Mer ändamålsenligt med enbart meritkurser i engelska, moderna språk och matematik på högskoleförberedande program

Även i fråga om högskoleförberedande program finns det skäl att ompröva förekomsten av områdeskurser. Som ovan har nämnts är sannolikheten större att en skolhuvudman faktiskt kan erbjuda meritkurser om antalet kurser är begränsat. På högskoleförberedande program kommer det valbara utrymmet i regel att vara mindre omfattande än på yrkesprogram. Elever som vill uppnå maximalt antal meritpoäng kommer på vissa program att behöva använda en stor del av utrymmet för detta ändamål. Eftersom alla kurser som får erbjudas som programfördjupning kommer att vara relevanta för närliggande högskoleutbildningar bör eleverna främst uppmuntras att välja kurser som ger generell högskoleförberedelse eller breddad behörighet.

Sökande med gymnasieexamen bör därför inte kunna tillgodoräknas meritpoäng för kurser utöver engelska, moderna språk och matematik. Sökande med slutbetyg från den nuvarande gymnasieskolan har dock anpassat sina val till de nuvarande bestämmelserna och bör därför även fortsättningsvis kunna tillgodoräknas meritpoäng för områdeskurser enligt de nuvarande bestämmelserna.

2.4.4 Meritpoäng för kurser i ämnet engelska

Förslag: Kursen Engelska 7 bör ge en (1,0) meritpoäng. För sökande med slutbetyg bör kursen Engelska B inte längre ge meritpoäng medan kursen Engelska C bör ge en (1,0) meritpoäng.

Skälen för förslaget: Examen från högskoleförberedande program i gymnasieskolan ska enligt riksdagens beslut med anledning av gymnasiepropositionen ge grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. En elev med yrkesexamen har också grundläggande behörighet, om eleven har godkänt betyg i de kurser i svenska eller svenska som andraspråk och engelska som krävs för högskoleförberedande examen. Det innebär att kraven har skärpts jämfört med de nu gällande bestämmelserna. När kraven för grundläggande behörighet kopplas till kraven för högskoleförberedande examen i gymnasieskolan kommer de att omfatta 200 gymnasiepoäng i ämnet engelska (kurserna Engelska 5 och 6) jämfört med dagens 100 gymnasiepoäng (kursen Engelska A). Godkänt betyg i en kurs som

krävs för grundläggande eller särskild behörighet kan enligt nuvarande bestämmelser inte ge meritpoäng. Det innebär att en sökande med gymnasieexamen inte kan tillgodoräknas meritpoäng för Engelska 6. Kursen Engelska 7 bör i stället ge en (1,0) meritpoäng.

Enligt nuvarande bestämmelser ger Moderna språk steg 4 en (1,0) meritpoäng om den sökande inte kan få meritpoäng för Moderna språk steg 3 (dvs. i de fall steg 3 krävs för behörighet). Samma princip bör gälla för kurser i ämnet engelska. Eftersom Engelska 6 krävs för grundläggande behörighet, bör lägst betyget E i Engelska 7 ge en (1,0) meritpoäng förutsatt att kursen inte krävs för särskild behörighet. På så sätt tydliggörs att meritpoängen kopplas till ämnets nivå snarare än till antalet kurser. Engelska 7 innebär en mycket avancerad nivå i engelska.

Den som före en viss tidpunkt uppfyller kraven för grundläggande behörighet ska även därefter anses ha grundläggande behörighet. Denna regel bör tillämpas även i fortsättningen. Sökande med slutbetyg från den nuvarande gymnasieskolan och den gymnasiala vuxenutbildningen som har uppnått grundläggande behörighet och som söker till högskolan senare bör alltså inte fråntas sin behörighet trots att kraven för grundläggande behörighet har skärpts med anledning av gymnasie-reformen. Kursen Engelska 6 (motsvarigheten till den nuvarande Engelska B) kommer som tidigare har nämnts att krävas för att en sökande med gymnasieexamen ska uppnå grundläggande behörighet. Därmed kommer kursen inte att kunna ingå i områdesbehörigheterna som behörighetskrav för en viss utbildning på det sätt som Engelska B i dag gör. Om Engelska B fortfarande skulle ge äldre sökande meritpoäng, skulle dessa få denna meritpoäng till samtliga högskoleutbildningar. Detta skulle vara betydligt mer generöst än i dag, eftersom den till vissa utbildningar krävs för behörighet och i dessa fall inte kan ge meritpoäng. Mot den bakgrunden skulle det vara orimligt om en sökande med äldre betyg som även fortsättningsvis är grundläggande behörig kan få meritpoäng för motsvarigheten till Engelska 6. En sådan ordning skulle missgynna sökande med gymnasieexamen gentemot sökande med slutbetyg. Därför bör kursen Engelska B inte längre ge meritpoäng.

Förutsättningarna för sökande med slutbetyg och sökande med gymnasieexamen bör vara så likvärdiga som möjligt. Eftersom behörighetskraven ändrats till följd av gymnasiereformen, bör som framgår av vad som har anförts ovan nivån i ämnet engelska snarare än antalet kurser avgöra antalet meritpoäng. Kursen Engelska C bör därför för sökande med äldre betyg på samma sätt som Engelska 7 ge en (1,0) meritpoäng i stället för en halv (0,5), eftersom kurserna har samma nivå och motsvarigheten till kursen på nivån under krävs för behörighet för sökande med gymnasieexamen. Samma principer bör gälla för elever med slutbetyg från gymnasial vuxenutbildning.

2.4.5 Meritpoäng för kurser i ämnet matematik

Förslag: För sökande med gymnasieexamen bör följande gälla i fråga om meritpoäng för kurser i matematik.

En sökande bör högst kunna tillgodoräknas en och en halv (1,5) meritpoäng för kurser i matematik.

Varje kurs i matematik utöver den kursnivå som krävs för behörighet bör ge en halv (0,5) meritpoäng. Dock bör den mest avancerade kursen i matematik ge en (1,0) meritpoäng, om den sökande inte redan har fått en (1,0) meritpoäng för kurser i matematik på lägre nivå. Om den sökande redan har fått en (1,0) meritpoäng för sådana kurser, bör den mest avancerade kursen ge en halv (0,5) meritpoäng.

En kurs som innebär en specialisering i ämnet matematik bör ge en halv (0,5) meritpoäng, om kursen ligger på en kursnivå över behörighetskraven eller om den innebär en breddning på samma kursnivå som behörighetskraven.

Skälen för förslaget: Det finns skäl att tillämpa principen om att den mest avancerade nivån tillmäts ett större värde även när det gäller kurser i matematik. Som beskrivits i föregående avsnitt är bestämmelserna om meritpoäng för moderna språk konstruerade så att kursens nivå avgör dess värde i meritpoäng. Moderna språk steg 3 ger till exempel en halv meritpoäng och steg 4 ytterligare en halv, men om steg 3 krävs för behörighet ger steg 4 en meritpoäng. I föregående avsnitt beskrivs skälen för att samma princip bör gälla även i fråga om meritpoäng för engelska.

Den högsta kursen bör tillmätas ett större värde

Elever på naturvetenskapsprogrammet med inriktning naturvetenskap som avser att söka en högskoleutbildning där Matematik 4 krävs för behörighet får svårt att läsa in kurser för att få maximalt antal meritpoäng. Tidigare fick alla elever med godkänt betyg i Engelska B en halv (0,5) meritpoäng utan att behöva göra ett val, eftersom kursen var obligatorisk på programmet. Som tidigare beskrivits kan inte kursen Engelska 6 på motsvarande sätt ge meritpoäng eftersom den kommer att krävas för grundläggande behörighet. Vidare omfattar programfördjupningen och individuellt val tillsammans 400 gymnasiepoäng för dessa elever. De nuvarande bestämmelserna om meritpoäng bygger på principen att en meritkurs som omfattar 100 gymnasiepoäng är värd en halv (0,5) meritpoäng. Utan ändringar av dessa bestämmelser skulle alltså hela det sammantagna utrymmet för val på naturvetenskapsprogrammet behöva tas i anspråk för att en elev skulle kunna tillgodoräknas maximalt antal meritpoäng. Söker eleven en utbildning där den näst högsta kursen i matematik krävs för behörighet får ju eleven av det skälet inte några meritpoäng för obligatoriska kurser i matematik.

Det är självfallet angeläget att även elever på naturvetenskapsprogrammet uppmuntras till ytterligare fördjupning i matematik utöver den nivå som är obligatorisk. Därför bör den högsta kursen i matematik på samma sätt som i engelska ge en (1,0) meritpoäng. Annars blir de 100 gymnasiepoäng som krävs för Engelska 7 värda mer än de 100 gymnasiepoäng som krävs för Matematik 5. Detta kan göra att elever på naturvetenskapsprogrammet avstår från att läsa den sistnämnda kursen.

Detta förslag i kombination med förslaget i fråga om engelska i föregående avsnitt innebär sammantaget att omfattningen av det valbara utrymme som måste tas i anspråk för att en elev på naturvetenskapsprogrammet ska kunna tillgodoräknas maximalt antal meritpoäng minskar något. Regeringen har mot bakgrund av att estetisk verksamhet inte längre ska vara ett gymnasiegemensamt ämne infört en bestämmelse i gymnasieförordningen som ger eleverna rätt att läsa minst en kurs inom ett estetiskt ämne som individuellt val. Eleverna ska också ha rätt att som individuellt val läsa en kurs i idrott och hälsa utöver vad som finns på studievägen. Förslaget ovan gör att detta blir en reell möjlighet också för elever på naturvetenskapsprogrammet. Det är också rimligt att det finns utrymme för elever att fördjupa sina kunskaper inom andra områden, även om dessa kunskaper inte ger meritpoäng. Det är dock viktigt att betona att elever som inte har läst moderna språk i den obligatoriska skolan, eller som väljer ett nytt språk i gymnasiet, kommer att behöva använda en större del av det totala valbara utrymmet för att kunna få meritpoäng för Moderna språk steg 3.

Även specialiseringskurser bör kunna ge meritpoäng

Den uppmuntran till fördjupning i ämnet matematik som bestämmelserna om meritpoäng innebär bör även gälla för kurser som innebär en specialisering i ämnet. De nationella breddnings- och specialiseringskurserna i matematik som finns i dag är inte nivåbestämda på ett sätt som gör att de har kunnat omfattas av bestämmelserna om meritpoäng. I samband med gymnasiereformen skapas dock en specialiseringskurs som är nivåbestämd och som bygger på kursen Matematik 4. Även denna kurs bör ge en halv (0,5) meritpoäng. Detta innebär också att de elever som går på de spetsutbildningar som regeringen beslutat om med inriktning mot matematik och naturvetenskap kan få poäng för sådana kurser i matematik.

Antalet meritpoäng för kurser i matematik bör öka

Enligt nuvarande bestämmelser kan en sökande tillgodoräknas högst en (1,0) meritpoäng för kurser i matematik. Ovan redogörs för skälen för förslaget att Matematik 5 bör ge en (1,0) meritpoäng. En specialiseringskurs i matematik som bygger på kursen Matematik 4 och som därför kan sägas ligga på samma nivå som Matematik 5 bör ges en halv (0,5) meritpoäng. För att den ska bli mer attraktiv finns det därför

skäl att öka det totala antalet meritpoäng som en sökande kan tillgodoräknas för kurser i matematik. Således bör en sökande kunna tillgodoräknas högst en och en halv (1,5) meritpoäng för kurser i matematik. Detta innebär också att det blir attraktivt för elever på andra program att läsa flera kurser i matematik.

Sannolikt kommer såväl Matematik 5 som specialiseringskursen främst att väljas av elever på naturvetenskapsprogrammet och i vissa fall av elever på teknikprogrammet. Till de utbildningar som dessa program förbereder för är det särskilt angeläget med ytterligare fördjupning i matematik.

Det är i sammanhanget viktigt att betona att en ökning av det maximala antalet meritpoäng som en sökande kan tillgodoräknas för kurser i matematik kommer att innebära att vissa elever uppnår maximalt antal meritpoäng utan att ha läst Moderna språk steg 3. En av intentionerna med införandet av meritpoäng var att uppmuntra elever i gymnasieskolan till studier i språk. Om det är möjligt att nå maximalt antal meritpoäng utan att tillgodoräknas meritpoäng för kurser i moderna språk finns en risk att elever väljer bort fördjupning i ämnet. Det finns trots detta skäl att justera det maximala antalet meritpoäng för kurser i matematik. Redan i dag gör områdeskurserna i vissa fall det möjligt för en sökande att uppnå maximalt antal meritpoäng utan att ha läst Moderna språk steg 3. Dessutom kommer det för många elever att krävas en betydande fördjupning i matematik för att uppnå en och en halv (1,5) meritpoäng. Detta bedöms inte i någon stor utsträckning påverka elevernas språkval.

Upp till tre kurser i matematik utöver behörighetskraven bör ge meritpoäng
Samtliga elever oavsett program bör kunna få en och en halv poäng (1,5) för kurser i matematik. Ämnet matematik är av stor relevans för högskoleutbildning generellt och även elever på andra program än naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet bör uppmuntras att fördjupa sig ytterligare i ämnet. Därför bör bestämmelserna ändras så att även tre kurser i matematik över behörighetskraven ska kunna ge en halv (0,5) meritpoäng vardera. På så sätt kan även elever på andra program tillgodoräknas en och en halv (1,5) meritpoäng för kurser i matematik trots att de kanske inte läser den mest avancerade kursen.

Inga förändringar för sökande med slutbetyg

När det gäller sökande med slutbetyg från den nuvarande gymnasieskolan bör de nuvarande bestämmelserna så långt det är möjligt tillämpas även i fortsättningen. De elever som berörs har lagt upp sin gymnasieutbildning utifrån de bestämmelser som gäller för närvarande. Skärpningen av kraven för grundläggande behörighet för gymnasieexamen innebär inte någon skillnad, eftersom kravet på godkänt betyg i matematik motsvarar det krav på godkänt betyg i kärnämneskursen i matematik som krävs från hösten 2010.

Det har funnits skäl att överväga huruvida elever med slutbetyg från den nuvarande gymnasieskolan ska ges möjlighet att tillgodoräkna sig ett kompletterat betyg i Matematik 5 eller inte. Syftet med att inte tillåta detta skulle vara att undvika oönskade strategier från elevernas sida. Den vinst som en sökande skulle göra genom att komplettera Matematik 5 måste dock beaktas i förhållande till att eleven med kompletterade betyg hamnar i en urvalsgrupp där konkurrensen om platserna sannolikt är hårdare. Därför finns det inte tillräckliga skäl att införa en begränsning i fråga om kompletteringar. Elever med slutbetyg från den nuvarande gymnasieskolan som i efterhand kompletterar i nya kurser bör således kunna tillgodoräknas meritpoäng enligt de nya bestämmelserna.

Utifrån förslaget att specialiseringskursen i matematik bör ge meritpoäng har det också funnits skäl att överväga om också de nuvarande breddnings- och specialiseringskurserna bör ge meritpoäng. Det skulle självfallet vara angeläget att särskilt uppmuntra elever på nuvarande naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet att ytterligare bredda och specialisera sina kunskaper i matematik. Dessa kurser (Matematik breddning och Matematik diskret) bygger på kursen Matematik C. Behörighetskraven för högskoleutbildningar där dessa kurser skulle vara önskvärda innefattar dock i regel Matematik D eller E. Givet regeringens intentioner med införandet av meritpoäng är det inte möjligt att kurser på en lägre nivå än vad som krävs för behörighet skulle kunna ge meritpoäng.

2.4.6 Meritpoäng för kurser i ämnet moderna språk

Förslag: För sökande med gymnasieexamen bör kursen Moderna språk steg 4 ge en (1,0) meritpoäng.

Skälen för förslaget: Incitamenten för en elev att fördjupa sig i moderna språk, engelska eller matematik bör vara lika starka. Särskilt på gymnasieprogram där elevens utrymme för egna val är begränsat är det viktigt att investeringen i en meritkurs ger samma avkastning oavsett vilket ämne det är fråga om. Det finns annars en uppenbar risk att elever väljer bort den kurs eller de kurser som inte ger lika mycket betalt som andra kurser.

Ovan beskrivs att en elev på naturvetenskapsprogrammet som avser att söka till läkarutbildningen måste ta allt valbart utrymme i både programfördjupningen och individuellt val i anspråk för att kunna få maximalt antal meritpoäng om inga förändringar görs i bestämmelserna. Utan ytterligare justeringar än i fråga om matematik och engelska skulle konsekvenserna bli att incitamenten för en elev att fördjupa sig i moderna språk försvagades. En elev på naturvetenskapsprogrammet får, förutsatt att han eller hon fortsätter att läsa ett modernt språk från den obligatoriska skolan, en halv (0,5) meritpoäng för detta eftersom en kurs

i moderna språk ingår i programmet. Om Engelska 7 och Matematik 5 ger en (1,0) meritpoäng vardera, tar maximalt antal meritpoäng 200 gymnasiepoäng i anspråk och det finns inga incitament för eleven att ytterligare fördjupa sig i språk. Med nuvarande bestämmelser skulle Moderna språk med samma värde i meritpoäng som någon av ovanstående kurser ta 200 gymnasiepoäng i anspråk. Om Moderna språk steg 4 i stället tillmäts samma värde som Engelska 7 och Matematik 5, blir incitamenten för dessa tre kurser lika starka. En elev på naturvetenskapsprogrammet som avser att söka en utbildning där den näst högsta kursen i matematik krävs för behörighet skulle därmed inte uppmuntras att välja t.ex. Engelska 7 framför Moderna språk steg 4.

Med anledning av detta bör Moderna språk steg 4 ge en (1,0) meritpoäng, men det maximala antalet meritpoäng som en sökande kan tillgodoräknas för kurser i moderna språk bör fortfarande vara en och en halv (1,5). Mot detta förslag kan invändas att incitamenten att läsa Moderna språk steg 5 försvagas om det för en elev är tillräckligt att läsa steg 3 och 4 för att kunna tillgodoräknas maximalt antal meritpoäng för moderna språk. Detta stämmer i vissa fall men innebär ändå att incitamenten för fördjupning i moderna språk finns kvar.

3. Slutsatser

Förslagen om meritpoäng för områdeskurser, engelska, matematik och moderna språk bör ses som en helhet. Det finns starka skäl att begränsa antalet kurser som ges ett särskilt värde vid urval, inte minst för att begränsa den indirekta styrningen av skolhuvudmännen. Vidare är det valbara utrymmet på de flesta högskoleförberedande program inte särskilt stort. Givet detta faktum är det inte möjligt att värna elevernas möjlighet att som individuellt val läsa t.ex. estetiska ämnen och samtidigt uppmuntra eleverna att ta allt utrymme i anspråk för att få maximalt antal meritpoäng. Förslagen att Engelska 7 och Matematik 5 bör ge en (1,0) meritpoäng vardera innebär att det individuella valet fredas, men för att detta inte ska innebära att elever helt väljer bort moderna språk bör också Moderna språk steg 4 ge en (1,0) meritpoäng.

Förslagen innebär även att det är möjligt att få maximalt antal meritpoäng genom fördjupning i engelska och matematik. Detta innebär i sin tur att en elev inte är beroende av att i gymnasieskolan fortsätta läsa ett språk som vederbörande har läst i grundskolan. Språkvalet i grundskolan kommer alltså inte att vara avgörande för möjligheten att uppnå maximalt antal meritpoäng.

Sammantaget innebär förslagen i promemorian att systemet med meritpoäng förenklas och blir tydligare. Icke desto mindre kommer gymnasieelevernas val, precis som i nuläget, att ha betydelse för deras möjligheter till högskoleutbildning. Sannolikt kommer det även

fortsättningsvis att finnas behov av en god studie- och yrkesvägledning. Regeringens förtydligande i 2 kap. 29 § skollagen (2010:800) av bestämmelserna om tillgång till studie- och yrkesvägledning i kombination med uppdraget till Statens skolinspektion i regleringsbrevet för budgetåret 2011 att redovisa elevernas tillgång till studie- och yrkesvägledning torde bidra till att tillgodose detta behov.